

ДАРІЙЧУК Сергій

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
<https://orcid.org/0000-0001-8089-1293>
s.dariichuk@chnu.edu.ua

ОСАДЕЦЬ Микола

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
<https://orcid.org/0000-0003-2343-2220>
m.osadets@chnu.edu.ua

ПЕТРОВ Андрій

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
<https://orcid.org/0000-0003-4058-7793>
petrov.andriy@kpnua.edu.ua

ВИКОРИСТАННЯ ФУТБОЛУ ЯК ЗАСОБУ У ВИРІШЕННІ СОЦІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ: ДОСВІД МІЖНАРОДНИХ ПРОЄКТІВ

Автори статті проаналізували потенційні можливості та реальну реалізацію футболу як засобу вирішення соціальних проблем на прикладі міжнародних соціальних проєктів. Обґрунтовано, що саме масовість зацікавлених у розвитку даного виду спорту, його популярність, медійність відомих гравців, а також простота організації призвели того, що саме футбол вибрано у якості інструментарію у таких проєктах. Так, спрацьовує концепція «знаходимо соціально-гуманітарну проблему в окремо взятій країні, формуємо стратегію дії і вирішуємо її засобами, зокрема футболу». На прикладі проєкту «Активні та по-футбольному спортивні» (Гана) наведені можливі результати: а) знання, уміння та навички, сформовані протягом нього (створення мікропідприємств); б) реальна можливість для креативної молоді розвивати власні бізнес ідеї; в) нові робочі місця; г) популяризація футболу через продаж футбольної атрибутики «Активні та по-футбольному спортивні»; д) створення унікального продукту – футбольного м'яча для складних ігрових умов. Проаналізовані дотичні проєкти в Грузії та Колумбії, виокремлені мети та завдання їх впровадження. Доведено, що саме спортивні заходи що «дружні» до дітей та програм захисту їхніх прав. Тобто об'єктом уваги залишаються діти та представники молоді. Проілюстровано діяльність Асоціації крос-культурних проєктів «Cross Cultures» (Данія), яка наразі виступає основним донором проєкту «Відкриті уроки футболу» («Open Fun Football Schools»), який реалізується в Україні. Визначено, що проєкт відкритий для всіх і націлений не на досягнення спортивного результату за будь-яку ціну, а на отримання радості від гри незалежно від рівня здібностей дитини, впровадження цінностей здорового способу життя молоді, профілактику та подолання дитячої злочинності і конфліктів, забезпечення рівного доступу до футболу дівчат, сиріт, дітей з особливими потребами. активних громадян.

Ключові слова: діти, молодь, концепція «Спорт для всіх», проєкт, соціально-гуманітарна проблема, спорт, футбол.

<http://doi.org/10.31891/pcs.2024.1.12>

1. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Спорт скеровує людину на вдосконалення від спорту для всіх та розкриття таланту до підкоренні п'єдесталу пошани. Однак, спорт має бути ще й інструментом розвитку суспільства в економічному, екологічному, соціальному та інших напрямках діяльності людини.

Спорт для всіх дає можливість мільйонам людей удосконалювати власні фізичні якості та рухові можливості, зміцнювати здоров'я і подовжувати творче довголіття. Особливо актуальним є питання про своєчасне виявлення таланту в дітей і підлітків, створення сприятливих передумов для найбільш повного розкриття їх можливостей,

досягнення духовного й фізичного вдосконалення та цих засадах оволодіння висотами спортивної майстерності.

2. АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЧИ ПУБЛІКАЦІЙ

Активна діяльність громадських організацій світового рівня у соціальних та гуманітарних напрямках, використання футболу та інших видів спорту як ефективного засобу вирішення конкретних для кожної країни проблем є актуальною темою для досліджень. Так, основні засади впровадження футболу, його методика викладання представлена в роботах С. Дарійчука, Ю. Мосейчука. Сучасні світові ініціативи у сфері фізичного виховання і спорту розглянула О. Цибанюк, потенційні можливості впровадження концепції «Спорт

заради розвитку», зокрема у фізкультурно-оздоровчу і спортивно-масову роботу закладів загальної середньої освіти в українському сьогоденні проаналізували О. Качан та В. Пристинський.

3. ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті стало обґрунтування використання футболу як засобу у вирішенні соціальних проблем: досвід міжнародних проєктів.

4. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБґРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Концепція «Спорт заради розвитку» – це звернення уваги на проблему формування нової цінності, ідея якої полягає в тому, що виконання фізичних вправ для фізичної підготовки та ведення здорового способу життя доцільно поєднувати зі створенням додаткових ресурсів, необхідних у повсякденному житті людини. Саме вона спонукала для впровадження футболу як засобу, інструментарію в таких проєктах.

Інтерес до футболу, сформований протягом ХХ та ХХІ ст., робить його дієвим

засобом міжнародних спортивних і гуманітарних зв'язків [2, с. 116].

Футбольні клуби, громадські, зокрема футбольні організації реалізують низку проєктів, що важливо не тільки у футбольній сфері, а й соціально-гуманітарній площині. Так, спрацьовує концепція «знаходимо соціально-гуманітарну проблему в окремо взятій країні, формуємо стратегію дій і вирішуємо її засобами, зокрема футболу» (дивись рис. 1). Наприклад, проєкт «Активні та по-футбольному спортивні» (Гана) запропонував підприємницькі тренінги для не працевлаштованої молоді, що в результаті а) сформував знання, уміння та навички створення мікропідприємств; б) дозволив креативній молоді розвивати власні бізнес ідеї; в) створені нові робочі місця; г) популяризував футбол через продаж футбольної атрибутики «Активні та по-футбольному спортивні»; д) створив унікальний продукт – футбольний м'яч для складних ігрових умов. Кожен учасник отримав старт-ап капітал у вигляді футбольної атрибутики «Активні та по-футбольному спортивні», яку міг збути у своїх громадах, а після цього використати отримані кошти для реінвестування у власний бізнес [2, с. 95].

Рис.1 Алгоритм реалізації проєкту «Активні та по-футбольному спортивні» (Гана)

Не менш переконливими є й приклади реалізації ідей «Спорт заради розвитку» в інших країнах світу. Так, у Руанді соціальний проєкт «Спорт заради миру і злагоди» мав на меті сприяння інтеграції уразливих верств населення – дітей-сиріт шляхом їх участі в спільних спортивних заходах. Він пролонгує Програму Дитячого фонду ООН, залучаючи до співпраці Міністерство освіти Руанди [2, с. 96-97].

Ключова мета цієї програми – забезпечити використання спорту як засобу підтримки єдності та примирення серед учнів.

Соціальний проєкт «Футбол для миру» уряд Колумбії реалізує в тандемі з Верховним комісаром з миру та приватним бізнесом країни. В його рамках заплановане облаштування футбольних майданчиків на землях місцевих громад задля виховання толерантності та навичок ефективного

вирішення конфліктів. Так, реалізованим меседжем стало усвідомлення, що всі діти, зокрема ті, які беруть / брали участь у військових діях, рівні в своїх правах, жодну дитину не може бути «виключено із суспільного життя чи маргіналізовано» [там само]. Ще одним напрямом стало ствердження гендерної рівності: дівчата й хлопці грають у командах разом, що правда правила гри дещо змінені. Так, при розіграші м'яча його не торкнулася жодна дівчинка, то «гол» не зараховується. Офіційні дані дають можливість підтвердити масовість заходів: у 2017 році змаганнями та тренуваннями було охоплено понад 20 тис. підлітків і молодих людей віком від 11 до 22 років та залучено як волонтерів або координаторів 5 тис. тренерів із 50 міст і сіл.

Взагалі, завдання дотичних проєктів визначаються загалом як підтримка та розширенні вже існуючих ініціатив. Звернемо увагу, що часто це саме спортивні заходи що «дружні» до дітей та програм захисту їхніх прав. Тобто об'єктом уваги залишаються діти та представники молоді.

У Грузії популярним заходом є «Чемпіонат з футболу серед школярів». Починаючи з 2001 року ЮНІСЕФ, спільно з численними партнерами, організовує чемпіонат з футболу серед дитячих та юнацьких команд на Кубок Президента Грузії. Цей щорічний захід, який проводиться вже п'ятнадцять років поспіль, дозволив відкрити нові таланти та об'єднати молодь навколо здорових спортивних заходів, метою якого є популяризація здорового способу життя та запобігання шкідливим звичкам, зокрема, вживанню алкоголю і наркотиків, серед дітей та молоді.

Організаторами турніру є Державна канцелярія Грузії, ЮНІСЕФ, Міжнародний дитячий фонд та Федерація футболу Грузії. Щороку участь в чемпіонаті беруть понад 45 тис. дітей з двох тисяч шкіл. У майбутньому ЮНІСЕФ планує активніше просувати навчальний компонент цієї ініціативи, що передбачає навчання (тренінги) для молоді з питань ВІЛ/СНІДу та прав дітей. Окрім того, завдяки фінансуванню Данського національного комітету в справах ЮНІСЕФ Дитячий фонд ООН має намір розширити турнір з метою сприяння миру серед громад, що проживають у зонах конфлікту.

Проєкт «Відкриті уроки футболу» («Open Fun Football Schools») здійснюється в рамках підтримки Європейським Союзом громадянського суспільства, органів місцевої влади та прав людини в Україні. Основними виконавцями в реалізації проєкту виступають Асоціація крос-культурних проєктів «Cross Cultures» (Данія), Федерація футболу України Всеукраїнська Фундація «Захист прав дітей», StreetFootballWorld (Німеччина) в партнерстві з Міністерством освіти і науки України та Національною поліцією України.

Місія «Cross Cultures» – використовувати емоції при заняттях спортом задля об'єднання для гри та співпраці, долаючи етнічні, соціальні та релігійні розбіжності, і сприяти мирному співіснуванню, соціальній згуртованості та стійкості.

З цієї метою Cross Cultures у 1998 році запровадила програму Open Fun Football Schools у охопленій війною Боснії та Герцеговині. Ініціатива виявилася настільки ефективною в об'єднанні людей, що її впроваджено у 23 країнах (з яких 17 діють сьогодні) й охопила понад 1,8 мільйона прямих бенефіціарів, тут серед 104 000 волонтерів. Програма заснована на ідеї «ви можете виграти війну, але не можете виграти мир». Основною тезою проєкту стало те, що «насильницький конфлікт викликає в усіх нас найбільш деструктивні емоції – негативні емоції, які підживлюють ескалацію конфлікту до ще більшого насильства та руйнування, і які часто відіграють набагато важливішу роль, ніж будь-які етнічні, історичні, політичні чи релігійні причини, які часто вважаються корінними причинами конфлікту» (дивись рис.2).

Доповідь «Трамплін», представлена Боснією на Міжнародній молодіжній раді 2022 у Тунісі виокремила ідею проєкту наступним чином:

«1. Війна та насильницький конфлікт роз'єднують людей і перешкоджають спілкуванню; 2) Відкриті веселі футбольні школи об'єднують людей для взаємодії в безпечному середовищі; 3) Коли люди спілкуються, можуть розквітнути мир і позитивні стосунки» [6].

Тобто, символічна ілюстрація ідеї боснійської делегації полягала у тому, що саме завдяки футбольному м'ячу (футболу) можна з'єднати зруйнований війною або військовими конфліктами світ (голуба куля на

«містечку життя»). Підхід Fun Sports від Cross Cultures створює «безпечний простір», руйнує бар'єри між людьми, сприяючи формуванню нових поглядів та стосунків, які можуть розвиватися за межами футбольного поля (дивись рис.3).

Тому зусилля з розбудови миру повинні бути організовані для сприяння спілкуванню

та співпраці між ворогуючими групами, щоб вони відчували щось спільне. Це, у свою чергу, підвищує довіру та розуміння «іншого» та допомагає людям знайти спосіб жити разом у мирі: «Наші програми завжди беруть початок у розбудові миру, використовуючи якості спорту» [7].

SPRINGBOARD STORY ILLUSTRATION

Springboard story created by Bosnia at our International Youth Council 2022 in Tunisia

1) War and violent conflict tears people apart and prevents communication

Рис.2 Ілюстрація доповіді делегації Боснії «Трамплін», Туніс, 2022 р.

Зокрема, Cross Cultures використовує веселі спортивні заходи в громаді, щоб об'єднати дітей, молодь і дорослих, які проживають у «чутливих» до конфліктів районах, щоб спілкуватися, взаємодіяти, грати та співпрацювати, подолаючи етнічні, соціальні та релігійні розбіжності.

Одним із напрямів проекту стала освіта молоді – «молодіжного лідерства», спільнота молодих волонтерів, де здобувають знання, уміння і навички щодо організації масової діяльності в даному конкретному контексті.

1) War and violent conflict tears people apart and prevents communication

Рис. 3. Асоціація крос-культурних проєктів «Cross Cultures»: «з'єднаємо людей!»

Проект відкритий для всіх і націлений не на досягнення спортивного результату за

будь-яку ціну, а на отримання радості від гри незалежно від рівня здібностей дитини,

впровадження цінностей здорового способу життя молоді, профілактику та подолання дитячої злочинності і конфліктів, забезпечення рівного доступу до футболу дівчат, сиріт, дітей з особливими потребами. Проект залучає до спільної участі не лише майбутніх гравців, але й майбутніх волонтерів і соціально активних громадян.

Проект Української асоціації футболу «Відкриті уроки футболу» (OpenFunFootballSchools) за підтримки УЄФА – це:

- психосоціальна підтримка дітей військових ЗСУ, дітей ВПО, дітей, постраждалих від війни;
  - об'єднання і дружба дітей ВПО з місцевими дітьми, соціальна інтеграція;
  - інклюзивне середовище, учасники незалежно від рівня здібностей, статі, а також участь дітей з особливими освітніми потребами;
  - знання з безпеки в умовах війни;
  - філософія масового футболу - радість від гри замість результату будь-якою ціною;
  - виховання здорового способу життя;
  - розвиток волонтерства;
- активізація місцевих громад через міжсекторні мережі (вчителі, тренери,

психологи, фахівці з безпеки, батьки, молодіжні лідери, місцева влада, меценати та інші) [4].

5. ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМКУ

Отже, футбол як вид діяльності актуальний інструментарій для запровадження в контексті міжнародних соціальних проєктів. Серед чинників, чому саме футбол обраний як засіб, виокремленні популярність даного виду спорту, його потенціал щодо задоволення природних потреб у русі, об'єднання дітей та молоді навколо здорових спортивних заходів, популяризації здорового способу життя та запобігання шкідливим звичкам, зокрема, вживанню алкоголю і наркотиків, девіантної поведінки тощо. Здатність узгоджувати власні дії, поняття «чесної гри», навички використовувати отримані знання і уміння у подальшому житті, формування антибулінгової свідомості – ось не повний перелік переваг реалізації подібних проєктів.

Література

1. Дарійчук С.В. Спортивно-педагогічне удосконалення (футбол) : навч. метод. посіб. Чернівці : Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022. 224 с.
2. Качан О. А., Пристинський В. М. Концепція «Спорт заради розвитку» у фізкультурно-оздоровчій і спортивно-масовій роботі закладів загальної середньої освіти. Монографія. Слов'янськ: вид-во Б. І. Маторіна, 2022. 162 с.
3. Мосейчук Ю.Ю. Спортивні ігри з методикою викладання (футбол) : метод. рекомендації / укл. Ю.Ю. Мосейчук. Чернівці : Чернівець. нац. унт, 2010. 60 с.
4. Стартував новий сезон національного проєкту «Відкриті уроки футболу». URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/usi-novivni-novini-2015-09-21-startuvav-novij-sezon-nacziionalnogo-proektu-«vidkriti-uroki-futbolu»> (дата звернення: 27.02.2024).
5. Цибанюк О. О. Сучасні світові ініціативи у сфері фізичного виховання і спорту – програми, проєкти, документи. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Сер. 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури. Вип. 5 (150) 2022. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. С. 116–119.
6. Open fun football schools URL: <https://ccpa.eu/open-fun-football-schools/> (дата звернення: 22.02.2024)
7. Open Fun Football Schools» URL: <https://www.newdemocracyfund.org/2022/12/02/open-fun-football-schools/#:~:text=The%20Open%20Fun%20Football%20School,social%20inclusion%2C%20and%20active%20citizenship> (дата звернення 23.02.2024).

Reference

1. Dariichuk S.V. Sportyvno-pedahohichne udoskonalennia (futbol) : navch. metod. posib. Chernivtsi : Cherniv. nats. un-t im. Yu. Fedkovycha, 2022. 224 s.
2. Kachan O. A., Prystynskiy V. M. Kontsepsiia «Sport zarady rozvytku» u fizkulturno-ozdorovchii i sportyvno-masovii roboti zakladiv zahalnoi serednoi osvity. Monohrafiia. Sloviansk: vyd-vo B. I. Matorina, 2022. 162 s.
3. Moseichuk Yu.Iu. Sportyvni ihry z metodykoiu vykladannia (futbol) : metod. rekomendatsii / ukl. Yu.Iu. Moseichuk. Chernivtsi : Chernivets. nats. unt, 2010. 60 s.
4. Startuvav novyi sezon natsionalnogo proiektu «Vidkryti uroky futbolu». URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/usi-novivni-novini-2015-09-21-startuvav-novij-sezon-nacziionalnogo-proektu-«vidkriti-uroki-futbolu»> (data zvernennia: 27.02.2024).

---

5. Tsybaniuk O. O. Suchasni svitovi initsiatyvy u sferi fizychnoho vykhovannia i sportu – prohramy, proiekty, dokumenty. Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Ser. 15. Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury. Vyp. 5 (150) 2022. Kyiv: Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova. S. 116–119.

6. Open fun football schools URL: <https://ccpa.eu/open-fun-football-schools/> (data zvernennia: 22.02.2024)

7. Open Fun Football Schools» URL: <https://www.newdemocracyfund.org/2022/12/02/open-fun-football-schools/#:~:text=The%20Open%20Fun%20Football%20School,social%20inclusion%2C%20and%20active%20citizenship> (data zvernennia 23.02.2024).

Abstract

DARIICHUK Serhii, OSADETS Mykola, PETROV Andriy

USING FOOTBALL AS A TOOL TO SOLVE SOCIAL PROBLEMS: EXPERIENCE OF INTERNATIONAL PROJECTS

The authors of the article analyzed the potential opportunities and real implementation of football as a means of solving social problems using the example of international social projects. It is substantiated that the mass of people interested in the development of this sport, its popularity, the media coverage of famous players, as well as the simplicity of the organization led to the fact that football was chosen as a tool in such projects. Yes, the concept "find a social and humanitarian problem in a particular country, form a strategy of actions and solve it by means, in particular football", works. On the example of the project "Active and football-like sports" (Ghana), possible results are given: a) knowledge, skills and abilities formed during it (creating micro-enterprises); b) a real opportunity for creative youth to develop their own business ideas; c) new jobs; d) popularization of football through the sale of football paraphernalia "Active and football sports"; e) creation of a unique product - a soccer ball for difficult playing conditions. Related projects in Georgia and Colombia are analyzed, the goals and objectives of their implementation are highlighted. It has been proven that it is sports events that are "friendly" to children and programs for the protection of their rights. That is, children and representatives of youth remain the object of attention. The activities of the Cross Cultures Association (Denmark), which is currently the main donor of the Open Fun Football Schools project implemented in Ukraine, are illustrated. It was determined that the project is open to everyone and is not aimed at achieving a sports result at any cost, but at getting joy from the game regardless of the level of the child's abilities, introducing the values of a healthy lifestyle for young people, preventing and overcoming children's crime and conflicts, ensuring equal access to football for girls, orphans, children with special needs. active citizens.

Key words: children, youth, "Sports for all" concept, project, social and humanitarian problem, sport, football.

Стаття надійшла до редакції 19.01.2024 р.